

МОДЕЛ НА ПЕТРИДИС И ФЪРНАМ ЗА ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ КАТО ЛИЧНОСТНА ЧЕРТА

Психосоциални
 измерения на
 кризата в условията
 на КОВИД-19

Симона Трифонова*

PETRIDES AND FURNHAM MODEL OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AS TRAIT

Simona Trifonova

Abstract: The paper aims at presenting a review of model of emotional intelligence as a set of traits wit to Petrides and Furnham. The model presents new view, which is: EI as set of emotional self-perception traits of well-being, sociability, self-control and emotionality allows self-efficacy.

Keywords: model of EI, Petrides and Furnham, EI as trait.

Концепцията за емоционалната интелигентност се е развила постепенно през последните години, като първоначално емоциите и интелигентността биват разглеждани и изследвани поотделно, а към 1900 г. започва да се дефинира разбирането за интелигентността на емоциите. През 1872 г. Ч. Дарвин насочва вниманието върху важността на емоциите за оцеляването и адаптирането в „Изразът на емоциите в човека и животните“, а именно, че способността за израз на емоциите позволява това да се осъществи. Като следващ етап от еволюцията на разбирането за ЕИ има въведената концепция от Е. Торндайк за социалната интелигентност, която представлява умението за интеракция с околните, разбирайки тяхното вътрешно състояние, държание и мотиви, както и своите собствени. Докато в работата си в годи-

* **Симона Трифонова** – докторант по Обща психология, катедра „Психология“, Философски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България, e-mail: simona_trifonova@abv.bg

ните 1975 и 1983 г. при разглеждане и изследване на интелигентността, Х. Гарднър добавя два вида интелигентности: междуличностна и вътреличностна, които дават напълно нов поглед върху дотогавашните разбирания относно изследването на интелекта. Дж. Майер и П. Саловей са първите, предложили дефиниция за ЕИ през 1990 г., и описват своя модел и разбиране по следния начин: „ЕИ включва способността да използваме информацията до съвършенство от своите собствени емоции и тези на околните, както и способността да използваме тази информация, за да ни ръководи при нашето поведение и мислене; Високо емоционално интелигентни са индивидите, които обръщат внимание, използват, разбират и контролират емоциите, като тези способности позволяват адаптация и носят полза за индивида и околните“ (Майер, Саловей, Карузо 2008: 504). Друг автор, изследващ ЕИ, е Р. Бар-Он известен със смесения си модел, разглеждащ съвкупността от уменията от емоционалните и социалните аспекти, дефинирайки емоционално-социална интелигентност по следния начин: „съвкупността от взаимоотношенията между емоционалните и социалните компетенции, умения и средства, определящи колко ефективно разбираме и изразяваме себе си, разбираме другите хора, как си взаимодействаме с тях и как се справяме с ежедневните изисквания“ (Бар-Он 2005: 3). Популяризиране на ЕИ прави Д. Голман през 1995 г. с бестселъра „Емоционалната интелигентност: Защо е по-важна от коефициента на интелигентност?“, доразвиващ модела на Майер и Саловей, достигайки до разклоненията на ЕИ: самоосъзнатост, самоконтрол, мотивация, емпатия и социални умения.

Моделът, създаден от К. Петридис и А. Фърнам, представя ЕИ като съвкупност от личностни черти, като го прави по-различен от досегашните дефиниции за ЕИ, според които е било умение, способност, компетенция или дарба. Двамата британски автори отделят време за анализи и изследвания върху текущите основни теории и модели за ЕИ, стигайки до извода, че емоциите биват трудни за долавяне, разбирани като умения, те вземат предвид субективността на емоцията като такава, като дефини-

рат решителното си заключение, че ЕИ е изградена от личностни черти. Те смятат, че емоциите на личността се измерват точно и изчерпателно с помощта на методиките, основани на диспозиционния подход към личността, което не се постига дотолкова според тях при методиките, измерващи само уменията „Петридис и Фърнам представят своя личностен модел за емоционалната интелигентност, отнасящи го до конструкт, изграден от емоционалните личностни способности и диспозициите на личността за самовъзприемане“ (Бротън 2017: 9); “По мнението на създателите на модела личностната черта ЕИ е съставена от констелация от емоции, поведение, способности и самооценка, определени от личностния капацитет за разпознаване, обработване и използването на информацията от емоциите“ (Лаборд 2019: 6).

Фигура 1. Адаптирано по Петридис и Фърнам 2001

Личностната черта емоционална интелигентност бива изградена от четири основни разклонения, представени на фигура 1., съвкупност от поведенческите диспозиции и диспозициите за самовъзприемане.

В Таблица 1. са представени личностните черти според двамата автори, както и описанието на личностите, които са характеризирани с посочените диспозиции.

Диспозиции:	Личностите с висок коефициент на емоционална интелигентност се определят като:
Адаптивност	Пластични и готови за приспособяване към новостите
Асертивност	Откровени, прями, готови да застанат зад личното мнение и права
Изравяване на емоциите	Умели в представянето на собствените емоции пред околните
Управление на емоциите	Способни да въздействат върху емоциите си и емоциите на околните
Долавяне на емоциите	Характеризираща ги точност при сензитивността относно собствените чувства, както и емоциите на околните
Регулация на емоциите	Имащи готовността за контролиране на собствените емоции
Импулсивност (Ниска)	Умеещи да не отразяват подбудите и импулсите, водещи до последствия
Взаимоотношения	Способни да поддържат пълноценни отношения с околните
Самоуважение	Постигащи успехи и уверени в собствените си възможности
Себемотивация	Имащи желание и продължаващи въпреки трудностите
Управление на стреса	Издръжливи при продължителен стрес

Социално съзнание	Реализиращи се в обществени групи и притежаващи социални умения
Емпатия (като личностна черта)	Способни да разбират перспективата на другите личности
Щастие (като личностна черта)	Изпитващи удовлетвореност от живота
Оптимизъм	Уверени и способни да виждат светлата и положителна страна на живота

Адаптирано по Петридис и Фърнам 2001: 428

За изследванията си на личностната черта емоционална интелигентността, използват диспозициите, посочени на Таблица 1., които изграждат и техните скали за определяне на коефициента на ЕИ. За да достигнат до своите заключения от изследванията си, както и за да докажат своя методически подход на работа, те използват петфакторния модел за личностните черти, вземайки предвид индивидуалните различия от петте големи личностни фактора, както и чертите, характерни за самовъзприемането и самоефикасността, определящи коефициента на ЕИ.

Техен принос от работата върху анализи на известните модели за емоционалната интелигентност е първият модел, свързващ едни отделни концепции, изграждащ един общ поглед от спецификите на личността, интелигентността и емоциите, основаващ се на индивидуалните различия, като по този начин дават нов подход, модел и идея за разбиране на ЕИ за следващите изследователи и автори в областта.

БИБЛИОГРАФИЯ / BIBLIOGRAPHY

1. **Bar-On, R.**, „The impact of emotional intelligence on subjective well-being“. *Perspectives in Education*, 23 (June): 41 – 61, 2005.
2. **Broughton, N.**, „The Evolution of Emotional Intelligence“. *International Journal of Business and Social Science*, 8 (June): 6 – 15, 2017.

3. **Бургов, П.** (2017). Психичният феномен когнитивен дисонанс. *Университетско издателство “Св. св. Кирил и Методий”*, Велико Търново // **Burgov, P.** (2017). Psihichniyat fenomen kognitiven disonans. *Universitetsko izdatelstvo „Sv. Sv. Kiril i Metodii“*, Veliko Turnovo.

4. **Голман, Д.** (2011). Емоционалната интелигентност, *Изток–Запад*, София. // **Golman, D.** (2011). Emotsionalna inteligentnost, *Iztok-Zapad*, Sofia.

5. **Laborde, Z., Burbano K., Reinoso, V., Bangeppagari, M., Mulla, S. and Selvanayagam, M.**, „Emotional Intelligence Models as Generators of Business Management Change in the Human Talent Area“. *Journal of Artificial Intelligence*, 12 (October): 1 – 10, 2019.

6. **Mayer, J. D., Salovey, P. and Caruso, D.**, „Emotional Intelligence New Ability or Eclectic Traits?“. *American Psychologist*, 63 (September): 503 – 517, 2008.

7. **Mayer, J., Salovey, P.** (1990). *Emotional Intelligence*, Baywood Publishing.

8. **Petrides K., Furnham A.**, „Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies“. *European journal of personality*, 15 (December): 425 – 428, 2001.

СЪКРАЩЕНИЯ

ЕИ – Емоционална интелигентност

EI – Emotional intelligence